

Кравчинська Т.С. Критерії професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів у вимірі сучасного суспільства // **Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. пр.** / [редкол. Л. Б. Лук'янова (голова) та ін.]; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – К.; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2016. – Вип. 1 (12). – С. 138-144.

УДК 373.2/.5.091.2.014.6-051(477)(045)

Кравчинська Тетяна Сергіївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри філософії і освіти дорослих Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

E-mail: tatyana.krav@ukr.net

КРИТЕРІЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МЕТОДИСТІВ РАЙОННИХ МЕТОДИЧНИХ КАБІНЕТІВ У ВИМІРІ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Анотація. У статті висвітлюється науково-теоретичні здобутки щодо критеріїв професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів в умовах неперервної післядипломної освіти. У ході проведеного дослідження було виокремлено та обґрунтовано основні критерії професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів у процесі професіогенезу. Визначені й схарактеризовані когнітивний, праксеологічний та мотиваційний критерії, які на наш погляд найповніше розкривають сутність професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів в умовах неперервної післядипломної освіти у вимірі сучасного суспільства.

Ключові слова: професійний розвиток, критерії професійного розвитку, професіоналізм, методисти районних методичних кабінетів, післядипломна освіта.

Kravchinska Tetyana – Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Teacher of department of philosophy and education of adults of the Central Institute of

Postgraduate Pedagogical Formation of DVNZ, «University of management of formation» of NAPN of Ukraine

e-mail: tatyana.krav@ukr.net

**CRITERIA OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF METHODISTS
OF DISTRICT METHODOLOGICAL CABINETS ARE IN MEASURING OF
MODERN SOCIETY**

***Summary.** The scientific-theoretical achievements in relation to the criteria of professional development of methodists of district methodical cabinets in the conditions of continuous postgraduate education are lit up in the following article. The basic criteria of development of professionalism of methodists of district methodical cabinets in the process of professional development are grounded during this research. Cognitive, praxeological and motivational criteria are determined and characterized that according to our view expose widely the essence of professional development of methodists of district methodical cabinets in the conditions of continuous postgraduate education in the measuring of modern society.*

***Key words:** professional development, criteria of professional development, professionalism, methodists of district methodical cabinets, postgraduate education.*

***Кравчинская Татьяна Сергеевна** – кандидат педагогических наук, старший преподаватель кафедры философии и образования взрослых Центрального института последипломного педагогического образования ГВУЗ «Университет менеджмента образования» НАПН Украины*

E-mail: tatyana.krav@ukr.net

**КРИТЕРИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ МЕТОДИСТОВ
РАЙОННЫХ МЕТОДИЧЕСКИХ КАБИНЕТОВ В ИЗМЕРЕНИИ
СОВРЕМЕННОГО ОБЩЕСТВА**

***Аннотация.** В статье освещаются научно-теоретические достижения относительно критериев профессионального развития методистов районных методических кабинетов в условиях непрерывного последипломного образования. В ходе проведенного исследования были выделены и обоснованы основные критерии профессионального развития методистов районных методических кабинетов в процессе их профессиогенеза. Определены и охарактеризованы когнитивный, праксеологический и мотивационный критерии, которые на наш взгляд наиболее полно раскрывают сущность профессионального развития методистов районных методических кабинетов в условиях непрерывного последипломного образования в измерении современного общества.*

***Ключевые слова:** развитие, критерии профессионального развития, профессионализм, методисты районных методических кабинетов, последипломное образование.*

Постановка проблеми. Українська освіта на сучасному етапі розвитку суспільства зазнає істотних перевтілень – реформування. Відповідно і вимоги які висувуються до педагогічних працівників районних методичних кабінетів, характеризуються оновленням методологічного змісту, посиленням розвитку професійної спрямованості педагогів на саморозвиток та самоосвіту, педагогічне партнерство й відповідальність.

Але будь-які освітні реформи в результаті стосуються конкретного виконавця – вчителя. Саме методисти районних методичних кабінетів є основною підтримкою вчителів під час реалізації на практиці професійних нововведень. Гарантом ефективної професійної діяльності педагогів є високий рівень їх професійного розвитку. Тому важливою науково-теоретичною й практичною проблемою є визначення критеріїв розвитку професійної діяльності педагогів у післядипломній освіті.

Першим етапом нашого дослідження було вивчення понять «професіогенез», «професійний розвиток» та аналіз етапів професіогенезу

методистів районних методичних кабінетів з урахуванням сформованості професійних установок на кожному з них. Другим етапом – є вивчення критеріїв їх професійного розвитку.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Питання розвитку професійної діяльності педагогів є предметом багатьох досліджень педагогів, психологів, філософів. Актуальність цього питання на сьогодні обумовлюється входженням України у європейський простір та освітніми, соціально-економічними реформами, що відбуваються в Україні і потребують підготовки компетентних, висококваліфікованих педагогічних кадрів, здатних реалізовувати на практиці ці реформи.

Питання післядипломної педагогічної освіти, теорії та практики навчання спеціалістів у системі підвищення кваліфікації стало предметом дослідження багатьох вчених В. Буренко, Л. Гранюк, К. Зарипова, Н. Клокар [4], О. Кокурн [5], В. Маслова, В. Олійника [8], Н. Протасової, В. Пуцова та інших.

Дослідники Є. Климов, Г. Кочетов, Б. Ломов розглядають професіоналізацію одним із векторів розвитку особистості, саме як процес становлення фахівця, як ступінь розвиненості професійних якостей [5].

Як багатогранне функціональне утворення, професіоналізм педагога сьогодні є об'єктом державної політики, що виявляє соціальне замовлення на підготовку сучасного педагога високого рівня, здатного активно сприяти реалізації освітніх реформ. Тому **метою** статті є вивчення критеріїв професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів у системі неперервної післядипломної педагогічної освіти. Відповідно до поставленої мети визначено **завдання**: визначити критерії професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Критерії професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів відображають зміст, структуру, сутність, функції, вимоги до педагогічної діяльності. Зазначимо при цьому, що критерій є засобом, як необхідний інструмент оцінки, але сам не є оцінкою, і може бути виражений через сукупність певних показників [3].

Критерій є ознакою, на основі якої здійснюється оцінка або класифікація чого-небудь. Розроблення й практичне застосування критеріїв – одна з важливих наукових проблем. О. Овчарук зазначає, що «для кожної науки досить важливим є питання про критерії, якими можна керуватися при оцінці педагогічних процесів і явищ. Тільки при наявності таких критеріїв можна зробити висновок про бажані, найкращі результати педагогічного впливу» [7, с. 24].

Є. Рогов визначає професіоналізм діяльності як сукупність психофізіологічних, психічних і особистісних змін, що відбуваються в людині у процесі оволодіння і тривалого виконання певного виду діяльності, що забезпечують якісно новий, більш ефективний рівень рішення складних професійних задач в певних умовах [10, с. 122].

А. Маркова у своїй концепції професіоналізму виокремлює наступні критерії професійного розвитку: об'єктивні критерії – вдало вирішує завдання навчання і виховання, готує учнів з бажаними психологічними якостями; суб'єктивні критерії – задоволений професією, мотивований до праці; результативні критерії – досягає бажаних результатів у розвитку особистості учнів; процесуальні критерії – використовує інноваційні способи, технології навчання і виховання; нормативні критерії – засвоює норми професії, досягає майстерності; індивідуально-варіативні критерії – усвідомлює і розвиває свою індивідуальність засобами професії та прагне індивідуалізувати свою працю; критерії наявного рівня – досягає необхідного рівня професійних особистісних якостей, знань і умінь; прогностичні критерії – усвідомлює можливості та зону найближчого професійного розвитку, роблячи все для її реалізації; критерії професійної навченості – відкритий для постійного професійного розвитку, накопичення досвіду; критерії творчості – збагачує досвід професії шляхом особистого творчого внеску; критерії соціальної активності – соціально активний; критерії професійної прихильності – відданий педагогічній професії; якісні й кількісні критерії – готовий до якісної і кількісної оцінки своєї праці [6, с. 47].

Науковець В. Сидоренко [11], вивчаючи професіогенез учителя-словесника в умовах післядипломної освіти, визначає критерії педагогічної майстерності: професійно-діяльнісний, індивідуально-особистісний і акмеологічний або мотиваційно-рефлексивний. Критерії визначено таким чином, що вони відповідають компонентам розвитку педагогічної майстерності.

Професійно-діяльнісний критерій розкривається через гуманістичність, якість професійно-педагогічної дії, професійно-педагогічна компетентність, акмеологічна культура, продуктивність професійно-педагогічної діяльності й системність, художньо-педагогічна творчість, інновативність.

Індивідуально-особистісний критерій характеризує професійно важливі й особистісні якості педагога, спеціальні педагогічні здібності, ціннісно-смысловий професійний простір.

Мотиваційно-рефлексивний критерій включає акмеологічність – професійно-фахове й індивідуально-особистісне зростання, неперервне самовдосконалення, самоактуалізація [11].

А. Деркач зазначає, що професіоналізм педагогів повинен відповідати певним критеріям, а саме: об'єктивні критерії – ефективність професійної діяльності – навчальної, розвивальної, виховної, діагностичної, корекційної, консультаційної, організаційної, управлінської, самоосвітньої; суб'єктивні критерії – стійка професійна спрямованість, задоволеність працею, розуміння ціннісних орієнтації професії педагога; процесуальні критерії – використання соціально прийнятних, гуманістично спрямованих способів, методів, технологій у своїй діяльності; результативні критерії – досягнення результатів [1].

За дослідженням П. Підкасистого, професійне становлення особистості являє собою складне полісистемне утворення, яке регулюється на основі соціальних та індивідуальних критеріїв. Отже, згідно концепції професійного становлення, виокремлює наступні критерії: соціально і психологічно обґрунтований вибір професії (виникнення і формування професійних намірів); професійне самовизначення (цілеспрямована підготовка до обраної професійної

діяльності); високі показники професійної діяльності (активне оволодіння професією); повна реалізація в професійній діяльності (творчість, майстерність) [9].

Відповідно до акмеологічного підходу можна виокремити наступні акмеологічні критерії (міра професіоналізму діяльності, продуктивності діяльності, міра особистісно-професійного розвитку): акмеологічна спрямованість (потреби в досягненнях, мотивація успіху й уникнення невдач, ціннісні орієнтації, спрямованість на справу); акмеологічні знання (повнота, гнучкість, характер засвоєння знань, педагогічна майстерність, професіоналізм); акмеологічні вміння (комунікативні, організаторські, проектування власної педагогічної діяльності, професійно-педагогічне зростання, самовдосконалення); індивідуально-психологічні якості (сприяють або заважають просуванню особистості до акме) [2].

Отже, критеріями професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів є, у першу чергу, сформованість відповідних видів компетентностей, мотивація самовдосконалення, результативність виконання фахових завдань. Але, відповідно до цього, кожен критерій є досить загальним і широким. Зокрема: наукова компетентність – сформованість комплексу знань, умінь, навичок, психологічних якостей, професійних позицій, виконання професійних функцій, здатність до організації наукових досліджень; управлінська компетентність – наявність професійних знань та практичного досвіду в сфері управління, організація навчально-виховної, методичної, наукової, суспільної діяльності; методична компетентність – здатність проектувати, досліджувати, адаптувати, організовувати, вмотивовувати, і контролювати навчально-виховний процес; комунікативна компетентність – це вміння вступати в спілкування, бути зрозумілим, спілкування без обмежень, успішно розв'язувати конфліктні ситуації, співпрацювати та знаходити компроміс; інформаційна компетентність – володіння інформаційними технологіями, уміння опрацьовувати різні види інформації, вміння користуватися мультимедійними та комп'ютерними технологіями, тощо.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень з даного питання доводить, що проблема професійного розвитку має комплексний характер, тому спираючись на погляди дослідників виокремлюємо когнітивний, праксеологічний та мотиваційний критерії професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів.

Когнітивний критерій характеризується професійними знаннями наукового, методичного, психолого-педагогічного, мовленнєвого, інформаційного, інноваційного характеру та становлять основу професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів у сучасному вимірі.

Праксеологічний критерій включає спеціальні педагогічні здібності, професійно важливі й особистісні якості педагога, уміння, які є складовою частиною професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів у системі післядипломної освіти.

Мотиваційний критерій розкриває професійно-фахове й індивідуально-особистісне зростання, неперервне самовдосконалення, самоактуалізацію, формування позитивних мотивів, інтерес до педагогічного процесу.

Висновки. Узагальнення психолого-педагогічного досвіду дозволило визначити наступні критерії професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів: когнітивний (характеризується науковими, методичними, психолого-педагогічними, мовленнєвими, інформаційними та інноваційними знаннями, необхідними для професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів); праксеологічний (що характеризується професійно необхідними вміннями та особистісними якостями методистів районних методичних кабінетів); мотиваційний (розкриває внутрішні та зовнішньо позитивні мотиви участі методистів районних методичних кабінетів у професійній діяльності з постійного підвищення свого професійного рівня).

Перспективи подальших досліджень. Соціально-економічні зміни, що відбуваються в суспільстві сьогодні, зумовлюють підвищення вимог до фахівців, їхньої активності й відповідальності відносно власного професійного та особистісного розвитку. Отже, подальшою розвідкою у цьому напрямку буде

вивчення показників та рівнів професійного розвитку методичних працівників районних методичних кабінетів.

Література:

1. Деркач А. А. Акмеология : учебник. / А. А. Деркач. – М. : РАГС, 2002. – 650 с.
2. Деркач А. Акмеология : учебное пособие. / А. Деркач, В. Зазыкин. – СПб. : Питер, 2003. – 256 с.
3. Карамушка Л. М. Психологія управління : навч. посіб. / Л. М. Карамушка – К. : Міленіум, 2003. – 344 с.
4. Клокар Н. І. Інституційний розвиток та професійний розвиток персоналу закладу післядипломної педагогічної освіти : навч.-метод. комплекс. Кн. 2 / Н. І. Клокар. – К., 2010. – 192 с.
5. Кокун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця : Монографія. / О. М. Кокун. – К. : ДП «Інформ.-аналіт. Агентство», 2012. – 200 с.
6. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М. : Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. – 308 с.
7. Овчарук О. В. Розвиток компетентнісного підходу : стратегічні орієнтири міжнародної спільноти / О. В. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. – 112 с.
8. Олійник В. В. Післядипломна освіта та безперервний професійний розвиток педагога в умовах реалізації Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки / Науково-методичне забезпечення діяльності освітніх округів в умовах реформування освітньої галузі. Тематична збірка праць / За заг. редакцією Олійника В. В. – Рівне : ПП Лапсюк, 2012. – С. 3-13.
9. Пидкасистый П. И. Психология и педагогика : учеб. пособие / под ред. П. И. Пидкасистого. – 3-е изд. испр. и доп. – М. : Издательство Юрайт; ИД Юрайт, 2013. – 511 с.

10. Рогов В. И. Личность в педагогической деятельности. / В. И. Рогов. – Ростов н/Д. : РГПУ, 1994. – 240 с.

11. Сидоренко В. В. Теоретичні і методичні засади розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти : дис. докт. пед. наук : 13.00.04 / Сидоренко Вікторія Вікторівна – Київ, 2013. – 486 с.

Bibliography

1. Derkach A. A. Akmeologija / A. A. Derkach. – Moscow, RAGS, 2002. – 650 p. (in Russian)

2. Derkach A. Akmeologija : uchebnoe posobie. / A. Derkach, V. Zazykin. – SPb. : Piter, 2003. – 256 p. (in Russian)

3. Karamushka L. M. Psykholohiya upravlinnya : navch. posib. / L. M. Karamushka – K. : Milenium, 2003. – 344 p. (in Ukrainian)

4. Klokar N. I. Institutional development and professional development of personnel of establishment of postgraduate pedagogical education / Klokar N. I. // navch.-metod. kompleks. Kn. 2. – Kiyv, 2010. – 192 p. (in Ukrainian)

5. Kokun O. M. Psychology of the professional becoming of modern specialist : Monohrafiya. / O. M. Kokun. – K. : DP «Inform.-analit. Ahent-stvo», 2012. – 200 p. (in Ukrainian)

6. Markova A. K. Psychology of professionalism / A. K. Markova. – M. : Mezhdunarodnyj gumanitarnyj fond «Znanie», 1996. – 308 p. (in Russian)

7. Ovcharuk O. V. Development of competent approach : strategic reference-points of international association / O. V. Ovcharuk // Kompetentnisnyy pidkhid u suchasniy osviti : svitovyy dosvid ta ukrayins'ki perspektyvy / za zah. red. O. V. Ovcharuk. – K. : «K.I.S.», 2004. – 112 p. (in Ukrainian)

8. Oliynyk V. V. Postgraduate education and continuous professional development of teacher in the conditions of realization of national strategy of development of education in Ukraine in 2012-2021 years / Naukovo-metodychne zabezpechennya diyal'nosti osvitnikh okruhiv v umovakh reformuvannya osvith'oyi

haluzi. Tematychna zbirka prats' / Za zah. redaktsiyeyu Oliynyka V. V. – Rivne : PP Lapsyuk, 2012. – P. 3-13. (in Ukrainian)

9. Pidkasistyj P. I. Psihologija i pedagogika : ucheb. posobie / pod red. P. I. Pidkasistogo. – 3-e izd. ispr. i dop. – M. : Izdatel'stvo Jurajt; ID Jurajt, 2013. – 511 p. (in Russian)

10. Rogov V. I. Lichnost' v pedagogicheskoj dejatel'nosti. / V. I. Rogov. – Rostov n/D. : RGPU, 1994. – 240 p. (in Russian)

11. Sydorenko V. V. Theoretical and methodical principles of development of pedagogical mastery of teacher of Ukrainian and literature in the system of postgraduate education / Sydorenko Viktoriya Viktorivna : dys. dokt. ped. Nauk : 13.00.04 – Kyiv, 2013. – 486 p. (in Ukrainian)